

I. 607.435/20

НАЙКРАЩІ ОПОВІДАННЯ

САМОСВІТИ

20

NAJKRASZCZI OPOWIDANNIA SAMOOŚWITY

Трембіти грали...

ЦІНА 25 СОТ.

САМООСВІТА — це рідна школа в кожній хаті!

Дотепер видала „Самоосвіта” 108 книжок з таких ділянок знання: історія України, історія цілого світу, історія селянства, історія української революції, історія большевицької влади, наука природи, наука про життя, наука про людину, наука про здоровля, наука про народне господарство, наука рахунків, наука геометрії, опис усіх держав, наука про суспільні рухи, великий словник чужих слів, життєписи М. Грушевського, І. Франка, Лесі Українки, Т. Шевченка, наука про рослини та про звірів і. т. д.

Всі книжки писані науково, але дуже приступно. Мають багато образків і мап.

Придбайте ці книжки до своєї хати і до читальні та кооперативи!

Комплет дотеперішних 115 книжок
коштує лише 24 зол.
з поштовою пересилкою.

Передплата на рік 939 (що місяця одна книжка)
коштує лише 3— зол.

Жадайте безплатних катальогів.

НАЙКРАЩІ ОПОВІДАННЯ
САМООСВІТИ
NAJKRASZCZI OPOWIDANNIA SAMOOŚWITY

20.

Трембіти грали...

[С. 3] [Додаток]

НАПИСАВ
Василь Костинюк - Костинів

Гуцульська пісня про
Саву Чалого

ЛЬВІВ — ЛИПЕНЬ 1939
Lwów — lipiec 1939.

Biblioteka Narodowa
Warszawa

30001017828015

I.607.435/20

З друкарні Едварда Шпильки в Яворові.

XI. На полонинах.

„Ой нависли чорні хмари, гори затопили,
А пушкарі Іванюнька за Гору займили...“
(З гуцульської співанки).

Не довго тишився вітер побідою над градовими хмарами. Недовго й сонічко ясними проміннями усміхалося, гори озолочувало. Нова навала грози на гори сунула. З півночі й зі заходу налягали безмежні габи темних, аж чорних хмар. Розлогі, кучеряві полонини, первовічні, горді ліси, аж потемніли, аж посиніли. Наче перед рішальною битвою все в природі затихло, заніміло. Поховалися лісові птички, позалазили в глибокі норн драпіжні звірі. Орел, найвідважніший і найрозумніший гірський птах, прожогом шугнув до свого недоступного гнізда. Він знав, що позірна тиша є зловіщою й грізною. Знав, що природні сили готуються до страшної, безпощадної боротьби, до рішального удару.

Нараз задудніла десь земля, а поголос наповнив клекотом гори. Здавалося зі самого споду добувався глухий гомін, безустанний клекіт. То знову здавалося, що земля розколюється на двоє, скали розпадаються і все валиться в глибоку безодню. У соте відбитий поголос додавав підземному гуркотінню сили, розсівав по горах жах і тривогу.

Щось добувалося зі землі, на волю рвалося всією силою розлуки. Крики й перекликування, стогнання й жалісні плачі вичувалося в тім клекотінні. Ті розпучні змагання, пориви незначних сил,

придушували темні хмари, що поволи, повагом, великими клубами, лягали на землю.

З челюстей своїх темних пащ виригували їдь і вогку мглу. Мрячні стовбурі темнотою оповивали землю і протискалися до підземелля. Крики й стони заглушував рев грому. Важкими ударами він бив матінку землю, аж гори здрігалися. Навала, зимних як лід, слизьких хмар, безперестанно падала на полонини, на ліси, на людські оселі та осідки й закривала, затоплювала їх. Лиш денече на верхах пробивався на хвилинку вершок гордої самотної смерічки.

Над селами стогнав вітер. Напружував усі свої сили, щоби прогнати темну повільну грізних хмар. Та неставало йому сил. Запирався у високі коренисті ліси, глибокі гірські провалля і вив з досади, з люти й свого безсилля. Під його грізним подихом, густі ліси горі корінням виверталися. Під його важким напором хати дрожали, дахи наче листя летіли у невідому даль. Вітровим крилам бракувало точки опору.

І зашумів тоді вітер так грізно, що земля задрожала. Так грізно, що найбільший камінь у Довбушанках, Довбушеве крісло, захиталося.

— Гей море! Велике, грізне море! Дай опору моїм плечам, нехай хмари з над Чорногори прожену! Бо залле, затопить вража сила серце світа...

Заворушилось Чорне Море. Грізні хвилі до гори здіймило, вітрові відповідь переслало.

— Радоб я тобі, брате, допомогло. Та мої води, хоч глибокі й великі, опори тобі в них не знайти. Вони вічно рухливі, живі, нема в них нічого твердого. Своєю силою під небо їх здоймеш, світами розженеш, половину України водою затопиш, заллеш.

Голодним вовком завив вітер. По розлогім степу буревієм закрутив.

— Гей степе, ти степе! Дозволь запертися, з грізним лихом поміряти сили!

— Ні, брате, не дозволю! Я тільки-що почав просихати від людської крові, рани гоїти. Ти порозкидавби людський дорібок, сади повиривавби з корінням, незагоєні рани отворив... В Чорних Горах шукай опори!

Грізною хуртовиною вітер в гори повернувся. Куди перейшов, там столігні смереки виворотами порозкидував.

— Гей, Чорногоро! Серце нашого життя! Дозволь о твої тверді скали, в небосажні верхи, широкі полонини свої плечі оперти, з відвічним ворогом, завзятим лихом, поборотися! Темні сили налягають, загладу несуть!

— Опирайся брате! Опирай! До боротьби з лихом чоло наставляй!

І запер свої плечі в Чорногірські скелі, ногами сильно став на підкарпатські верхи. Запізнений ворон зловіщо закрякав, в лісі сховища шукати полетів.

Находила буря. Хмари потопом залляли верховину. В найдальші закутини як непрошені гості влазили. Студеними шупальцями голі груди землі дотикали. Укриті дорогі скарби й святощі слизотою зогиджували, ідкою слиною її багатство й славу опльовували.

Корчилися гори з болю. Темніли села, даринки й полонини. Студений піт чоло землі рососою заливав. Стогін важко ранених гір, з клекотом грому переливався, западав смертельною раною в серце.

Повільно, крок за кроком, сунули хмари вперед. Залляли Буковець, Писаний Камінь, закрили Синиці, Змієнки, Скупову. Ще кілька хвилин і Чорногору закриють, на віки опутають її, прожруть. Передній вал Погорілець минув, Попа Івана досягав.

Однак не досягнув. Вітер лютим подихом за-

крутив, замолов, наче велитенським сверлом в самім осередку завертів. Це затамувало похід і порозкидало ряди темних сил.

Загуркотів грім. Безперестанні блискавки запалювала одна одну, одна одну як оком кліпнути, здоганяла. А там над далекими полонинами вогненна луна разураз палала. Здавалося, якби хтось цвяхав вогненним батоґом і безпереривно роздирав пільму.

Між Погорілцем, а Попом Іваном хмари стали стіною. Заперся в цю стіну вітер. Заревів несамовито. Свистом прошив Чорногору на всі чотири часті світа. Чи земля розсідається, світ кінчиться? Ні! То полонинський вітер опору знайшов, своїм грізним подихом хмари назад завертав.

Над Чорногорою ще дужче потемніло. Завернені хмари чорним сукном небо закрили, світло сонця в бездонну пільму сховали. Перші грубі каплі дощу бризнули по камінні. Важким оловом впали на землю. Тоді на хвилину вогненна блискавка роздерла пільму на двоє.

В ту осліпливо-ясну прогалину, останнім зусиллям скочив Іванонько. Чорна, як сажа, темрява, закрила його, наче передпотопова звірюка проковтнула. Сливка став з пушкарями на вершку гори.

— А дай же його кату! — закляв — Здавалося ось, ось, зловимо, а він, бісів син, як крізь землю провалився!

— Буря надходить! Хуртовина нас змете! Сховища треба шукати! — кричали, гейби з під землі, пушкарі.

Сливка не слухав. Він сверлував очима темні, готовий кожної хвилини скочити за Іваноньком і в пропасть. Понад усяку міру важча погоня за опришком пішла цим разом на марне. А тепер, саме тепер, коли Іванонько втікав уже останками сил, коли погоня зблизилася на кілька десятків

років, він, тричі проклятий опришок, наче крізь землю провалився. Наче у пресподнищу скочив...

— А де це ми зайшли? Хто з вас пізнає місце? — звернувся до пушкарів.

— Це Піп Іван — відповіли.

— Ага! То він за Гору махнув! Ну нічого. Я тебе й там знайду. Ану пушкарі! Беріть напрям на Гропу. Та у стаї відпочинемо й пересушимся.

Останні слова Сливки заглушив грім. Їм у слід посипався дощ як з відра.

Іванонько скочив з верху Попа Івана в діл. Якийсь час здавалося йому, що летить на крилах у безвісти. Потім щось його нагло й болюче торкнуло. Ударив головою об щось тверде й повільно зсунувся між скельні зломи.

Захиталася під ним земля. З початку повільно, потім чимраз скорше й скорше. В голові шуміли потоки, ріки грало море. Запінькотіло в ухах. Тілом перебіг біль, що майже не дійшов до свідомости. Над вухом забренів комар тоненьким, тоненьким голосом, один, другий, десятий...

Сотні й тисячі комарів заспівали похоронну пісню. Тілом перебігали не то мурашки, не то якісь незнані дргання. Ніякий біль не доходив до свідомости, лиш тіло повільно деревіло. В свідомості удержувалося лише вражіння скорого колибання землі. Так... Це майже приємно, як земля колибається, хитається наче колиска. Ще... ще... Скорше... скорше...

Рівночасно відчував, що його тіло росте. Рукою мігби сягнути аж ген-ген поза гори. Ноги як у казкових велитів. Чимраз далі й далі ростуть. Уже виповнив собою всі гори, а ще побільшується, ще росте. Безперестанно виширш і вздовж, так, що майже всю землю собсю накриває. Здіймається у гору. Летить... Летить понад горами й долами,

понад ріками й морями. Руками сягає сходу й заходу. Дотикає сонця...

І враз, як лише доторкнувся сонця, розколовся на двоє. На четверо, восьмеро. А ті частини почали далі розпадатися, ділитися. Кожна на дві, чотири, вісім. Ось уже тих частин, багато, як маку. Вони й такі великі як мак. Одначе діляться ще далі. Аж до найменшого атому, до його мільйонної частини...

Однак в тих дробових частинах, його, Іванонька, вже нема. Ні! Він є лише в одній з найменших. Тамті десь гинуть, пропадають, падають безповоротно в засвіти. Вже нема ніодної. Всі пропали. Лише ця одна, в якій він духом існує і літає по безмежжах...

Болю вже не відчуває. Не знає навіть, чи живе чи ні. Одна тільки свідомість, що частина з нього існує, утримується. Мала, малесенька плямка, або точка. Ні й не точка. Пилок...

По безкраїм сірім просторі тою легесенькою пилінкою, що не має власного тягару, пливе в далеке без кінця і краю невідоме. Щось тягне її. Заставляє крутитися, кружляти. Якась таємна сила опанувала її. По витичених границях упорядковане її рух.

А там, якась ясність пробивається крізь тьмавий простір. Зближується, ширшає. Пливе назустріч і тягне силою до себе. Ще трохи, трохи і зустрінуться. Чимраз ближче й ближче. Ще один рух, один оборот і кінець... Частинка злучилася з ясністю і розплилася в ній... Перестала існувати як людське особіне поняття...

Але Іванонько не забився і не вмер. Він тільки наслідком упадку стратив притомність. Він тільки оглядав засвітні межі життя й смерти, але їх не переходив.

Падаючи, скотився в підскальну печеру й там безтямно лежав. Не доходив до його свідомости ані шалений таюць чорногірської хуртовини, ані жахливий грюкіт громів, що били по скалах. Нависла скеля хоронила його від зливи, що лютувала над Чорногорою. Ніби велитенський водопад ревів і струями води розливав дощ. Вода не шукала русла, а плила потоками по кожному горбку, по кожному схилку.

Два рази завертав вітер тучеві хмари аж за Скупову й два рази вони назад верталися. За другим разом аж до Ясіня загналися. І тоді вітер ударив з такою силою, з такою завзятістю, що струму не було. Наче божевільний роздирав їх, у безмежній лютості прогонив назад. І видобув зі себе таку міць, такий відпір, що мусіли податися назад, мусіли вертатися.

Безладною купою, великим темним валом котив їх наче отару наперед себе. Все далі й далі, аж доки недобитків не кинув у північне море. Тод, легонько повіваючи, вернувся до своїх рідних гір до усміхненої Чорногори. Радість запанувала на землі. Сонце золотим промінням вистелювало дорогу, ліси на привіт похитували вершками. Черемош шумів таємну пісню, каламутні води відсилав у море.

Того всього Іванонько не бачив і не чув. Не бачив він і того, як з ліса в Шурині висунувся якийсь жебрак та нишком зближувався, на землі щось слідив. Крок за кроком посувався в напрямі гори Попа Івана. Часом приставав і розглядався довкола. А часом переходив скоро, а то й перебігав деякі місця. Ще й бурмотів невдоволено під носом.

— Ото раз чудасія! Шукати слідів по такій хуртовині! Знайдеш ти їх тепер, ой знайдеш. Дощ сполокавби й кінський слід, а не то людський. Ов! А це що?

Зігнувся і з під корча підняв гуцульську крисаню.

— Ага! Це незлий знак. Ну, ну. Крисаня вже є, коби ще голову від неї знайти! Звідкиж ти тут, небого, взялася? — допитувався, оглядаючи крисаню на всі боки.

Хвилю розглядався й щось міркував.

— Вже знаю. Вітер зірвав з голови, та й покотив у долину. Не мав часу здоймати, бо вони настигали. Ну щож? І таке буває на світі. Коби голова, а крисаня буде. Тай чи не з Попа Івана ти зіхала, голубко? Так, так. Так і є, що звідтіль. Ось ціла обмащена, видко далеку дорогу мала.

І пнявся далі в гору.

— Як так піде далі, то я напевно знайду тебе, голубе. Го, го, го! Вміємо шукати, як треба. Ну, але тут уже ніякого сліду нема. Йдемо на гору.

Там приглядався довго землі, крутився на всі сторони. Не міг рішитися.

— Що за біс! Виглядає, що тут були і вони й він. Деж подівся? Ось тут кавалок урваної волюки між камінням. Розмоталася з ноги і зачепилася гудзом за розколений камінь. Так, і волока його. Виходить, що тікав навпростець. А тут ані на право, ані на ліво слідів нема. В пропасть хіба не скочив.

Відійшов ліворуч і там довго, довго шукав. Потім вернувся праворуч. Там також нічого не побачив. Вернувся на гору, на місце, де волоку знайшов. Від того місця над беріг пропасти було не більше п'ять, шість, порядних скоків.

— Або я нічого не виджу, або не розумію — хвилювався. Виходить, що він таки в пропасть скочив. Як так, то напевно живий не долетів...

Стояв над берегом пропасти і мірив оком її глибину. По хвилині похитав сумнівно головою, та почав уважно приглядатися крайнім камінням.

— Не хочеться вірити, щоби він бовтнув собою в це провалля. Адже це хіба не з причідка на землю скочити! Але гов! Щось тут є. Ось тут гострий кінчик каменя відлупився, і то недавно. Саме стільки, скільки ногою мож накрити. Значить, якби з добрим розгоном скочити на крайчик каменя, він мігби відлупитися. Ану попробую...

Вдарив ногою до каменя і кінчик відлупився.

— А так... Тепер то я вже розумію, де тебе шукати.

Обійшов пропасть праворуч і почав шукати між брилами каміння. Багато їх там було. Ціла стіна Попа Івана від полудневої сторони була засипана звалищами, що обривалися згори. Величезні камінні бльоки творили щось у роді печер, а між ними денеде зеленів соромливо чорногірський мох. На гострім шпилі одної скелі висів кавалок сукна з гуцульського сердака.

Еге, голубе! То як ти летів, то ще й сердаком за цей шпиль зачепив. На признаку кусень сукна лишив. Виходить, що ти десь тут недалеко. Ану, подивлюся трохи нижче.

Кілька кроків нижче лежав Іванонько.

— А я що казав? Ось де він вилежується!

Довго мучився, аж Іванонькові свідомість привернув. В однім місці голова була розбита й ліва рука вивихнена.

— Воскресай, приятелю, воскресай! Нема що й казати, гарно ти себе спорядив на тамтой світ, але нічого з того не буде. Я прийшов у гості до тебе, мусиш жити. Ану, пий за мое здоровля!

Відважив уста й наляв кілька крапель напою. Іванонько відчинив нарешті очі.

— Пий, голубе, пий! Це тобі сили додасть.

Іванонько пожадливо пив. За декілька хвилин слабким голосом запитав.

— Це ти, Дубею?

— Та ніби я — відповів усміхаючись. Добре, що ти ожив. Тепер бери бужениці та їж. Бо напевно голоден. А я так і сподівався, що в тебе нема чим гостя прийняти, тому свєго харчу набрав. А може з цієї нори ми поспробувалиб вилізти?

— Не знаю, чи зможу встати.

— Поволеньки, поволи... Ось так... Так...

Дубей усадовив Іванонька на мохові. Голову з накипілої крові очистив, чорногірське зілля приложив та перев'язав. Звихнену руку натягнув.

— Незадовго будеш дужий і здоров як передше. А тепер відпочинемо, напемося, попоїмо. Завтра поведу тебе до ватажка.

— До ватажка? Хіба він з катуші втік? Штола втік?

— Штола ще не втік. Але ми маємо другого ватажка. Антося Левізорчука. Він тепер проводити нам буде. Завтра буде рада, що далі робити. Може поспробуємо Штолу визволити.

— А кілька нас тепер?

— Небагато. Ти, я, Левізорчук, Куділь, Мішко Федюків...

— Мало... Дуже мало. І ватажка не визволимо і самі пропадемо...

— Не турбуйся. Ось цього ще тижня піду на переговори за Гору. Ватажко і там своїх людей має. Поможуть нам. Ми свого мусимо діпняти.

— То кажеш, що Куділь утік? Я його ще на Плайку стратив з очей.

— Так. його ровта лишила, бо хотіла тебе зловити.

— А скажи мені, як знаєш, хто це підчас погоні два рази ровті дорогу перебігав і на себе трьох пушкарів з моєї ровти стягнув?

— Можу сказати. Раз перебіг на Угорським. Другий раз на Веснарці. Правда?

— То ти своїм життям важив, щоби лиш мене рятувати? Як тобі віддячитися та подякувати?

— Пусте. Я видів, що Сливка за всяку ціну хоче тебе зловити. Вже як лишив Куділя, то можна було здогадатися, на кого полює. А я, от так, щоби йому збитка зробити, перебіг дорогу два рази й цим пригальмував його запал. Якби ти бачив, куди я тих пушкарів запровадив! Ти лопнув би зі сміху. Тай булови з чого. Адже ті дурні самі себе ловили. Трохи-трохи не вистріляли самих себе. А скажи мені, чому ти скавав у пропасть?

— Тому, що не бачив перед собою нічого. Мряка закрила землю, а я бовтнув у порожнечу.

— Маєш неабияке щастя. Та добре, що й так. Ще не пропала наша воля. Ватажка маємо, опришки будуть. А мандаторові покажемо ще, де зимують раки!

І погрозив костистою рукою в напрямі Устерік.

ХІІ. В катуші.

„А я сиджу у неволі, та сиджу, та сиджу..
І до свого товариша дрібний листок пишу..“
(З гуцульської співанки)

Холодна, темна ніч. Чорним покривалом лягає темрява на землю. Десь нічна птаха дитиною плаче, пугач у лісовій пущі важко стогне. А по хвилині знову тихо. Ніодної зіроньки там у горі не видно, ніодного людського там голосу довкола не чути. Тільки стійкові вистукують свої кроки там і назад, там і назад. Тільки перегодом десь далеко сова зареочеться, наче з людського горя посмівається.

Здушений силою вогонь серця, жаріє поодинокими вульканами. Останню іскру надії на життя хоче задержати. Але довгі темні ночі проковтують ті змагання, жар останніх вульканів охолоджують. Сірим попелом присипають. В серце

закрадається зневіра й придушує проблиск надії. Надаремно дух бунтується. Надаремно рве перетоплене тіло і до діл, до поривів великих, кличе. Розум, перемучений вражіннями минулого, щоденними допитами, виходу зі сліпої вулиці не бачить. А тіло знеможене до землі гнеться. Вічного відпочинку по життєвій мандрівці бажає.

Та нема спокою, нема відпочинку. Хтось сильніший за всі душевні і фізичні болі бунтарем товчється у душі. Шматує її, рве, дрібними кусками по шляху життя розмітує. Відвічний дух бунту проти насильства. Та кілця з твердого заліза не пукали.

— Ні. Власними силами не видобутися мені на волю — думав. Не такі катуші мандатор Грдлічка побудував, щоби можна було так легко визволитися.

Десь далеко завив вовк. Протяжно, сумно. Штола голову склонив на руки й пронизував у важкій задумі зором пільму ночі. Щось таємне, нерозгадане, пліло з лісів, темними тінями клубилося, невидними нитками душу омотувало. Вдивлювався у тьму ночі, свідомість приводила перед нього давно забуті образки хлопячого життя...

У руках в матері фуркотіло веретено, і витягало довгу, тоненьку нитку з повісма. Він, семилітній хлопчик, притулювся до матірних колін. А на низенькім стільчику столітній дід-похатець сидів та придушеним, розбитим голосом з живої книги життя читав.

І здавалося, що це не Юрій на образі конем дубасує та змія пікою просаджує, а Олекса Довбуш на злобних панів скаче, юнацькою рукою з гір зайдеїв прогооить. А за ним широкою лавою, грізним буревієм зірвалися чорні хлопці. Бартками вимахують, з жированих пістолет гримають. Летять коні. З під копит іскри сипляться, з віздрів полу-

мінь бухкає. Ногами землі не доторкуються. Черешом стародавні думи шумом нагадує, сонце золотистими проміннями дорогу вистелює.

Дід-похатей давно замовк. Упер очі десь далеко, далеко, аж ген поза синій обрій високої Чорногори і чогось там шукає, погаслим спомином по диких вертепах блудить. Тиша. Така велика, що стукіт власного серця чути. Веретемо не фуркотить, тоненька нитка відорвалася.

За хвилину дід похатей хлопця до себе притягнув. Старечими очима, зором у молоді діточи заглядав. На правій долоні щастя-долі шукав.

— Як вогні на горах запалають, ти будеш перший між передними. Будеш гострим словом, як бритва, гудзи перетинати, сильним віддихом вогонь з іскри роздувати. Гурт людей позаду, гурт легінів з переду. Руками до світла сягають, бо самі світло в душі носять. Будеш, молоде, потіху зі свого сина мати. Лежухом на печі не вмере. А більше тобі нічого не скажу...

І знову замовк дід-похатей. Душевна перештома перемигнула по його поморщенім обличчі. Безнадійно тусклим поглядом дивився десь далеко, сивою головою непомітно похитував. Хлопець присунувся, несміливо за рукав торкнув.

— Діду, дідику! То Довбуш не вигнав зайдеїв з гір?

Мовчав дід. Голову ще нижче схилив, жебрацьку палицю хрижучою рукою підносив. Нараз випростувався і шепотом проговорив.

— Не вигнав, бо через Дзвінку головою наложив. Гуцульську громову бартку в камінь по самий обух на Чорногорі зарубав. І буде вона там зарубана лежати, доки не прийде такий силчак, що її витягне. Той довершить те, чого Довбуш не успів...

— Дідику! А ви Довбуша виділи?

Не зараз дідо відповів.

— Я не лише його видів, але і з ним опришкував...

Війнуло холодом по розгорячкованій уяві. Жаж поперед очі майнув.

— Не бійтеся, Бог з вами. А тепер гріхи відмовлю. Добрим людям давні часи нагадую. Куди мені тепер на розбій пускатися? Ажде сто літ на плечах як один день. Де, де, де? Давно я вже хліб опришківський закинув. Не ті часи, не ті люди настали. Не бійтеся, нічого злого вам не вдію. От простибіг за харч, за відпочинок. Бувайте здорові!

Поправив на плечах довгу жebraцьку торбу, та повільно пошкандибав дорогою, що вела на полонини. А за ним очима вів семилітній хлопець, аж доки дід-похатей не зник на закруті.

Багато води в Черемосі за той час проплило, а дід-похатей і досі в пам'яті Штоли незатертими чертами записаний. І досі тямить він той журливий погляд діда, як про громову бартку згадував. Якась таємна іскра жевріла тоді в очах діда. Йому, малому хлопцеві, хотілося тоді радуватися і плакати.

Як виріс, довго шукав громової бартки. Усі чорногірські верхи перешукав, від сходу до заходу Карпати перейшов. Хотів спробувати виторгнути її з каменя. Даремні були його всі зусилля. Де громова бартка зарубана, ніхто напевно не знав. Аж Дубей йому роз'яснив.

Громової бартки нема. Є лише діла, що так як грім, нагло вдаряють. Є лише туга осягнути таку зброю, яка громом разилаби противників. Та зброя, та громова бартка, є в серці кожного чоловіка. Лише зарубана в скалу байдужности, в камінь сварки й ненависти.

Так роз'яснював Дубей. Та хто він, цей Дубей? Звідки? Чому про себе ніколи нічого не розказує? Він усе знав, скрізь був, усе памятав. Він являвся нагло мов з під землі там, де його конче треба

було, й таксамо зникав як була небезпека. Він перший проголосив Штолу ватажком, а за ним пішли й інші. На кожде найтрудніше питання знаходив відповідь. Хто він, той Дубей? Ніхто не знав. Зате всі знали одне. Він загадка якої ніхто ніколи не відгадає. І такою залишиться до кінця свого життя.

— То так буде, пане мандаторе. Я розкажу все, про що будете питати, але тільки під такою умовиною, що ніхто на мене руки не покладе. Знаю, що мене смерть на шибениці чекає. А гіршого від смерти хіба нема. Тому прошу наказати пушкарям, щоби ніхто не важився мене, ватажка, бити. Коли цього не буде, то раз, ані слова при переслуханні не скажу, а друге, що з тим, хто мене вдарить, будемо битися на смерть і на життя.

Мандатор згодився. Йому такий опришок подобався. І тоді на переслухуваннях почав Штола сипати на право й на ліво. Виявлював опришків, спілників, довірених. Пушкарі наповнили катуші людьми. Але ніодного правдивого опришка між ними не було. Ні одного правдивого прихильника. Штола сипав тільки донощиків, підтравників, таких, що опришкам грозиди, Мандатор тішився, в долоні плескав. А Штола тільки хитро підсміхався. Тільки своїми зізнаннями штудерно замотував їх, як павук сіткою. Рівночасно запутував слідство, відтягав як найдалше присуд. Знав, що власними силами не визволиться, тому хотів зискати на часі, щоби дати змогу опришкам підготувитися.

Одного ранку, ледве сіріло на дворі, притиснув голову до заграбованого малого віконця й віддихав свіжим повітрям. З недалекого лісу пліла прохолода. Невиразні зариси поодиноких смерік зливалися в якісь зачаровані тіни велитів, що сумно погойдували головами.

Образки змінювалися бесперестанно. Ось там

зариси великого замку, а тепер руїни. В підніжжю гори, здавалося, люди метушилися, щось носили, будували, тепер лиш корчі похитують своїми гіленьками. Великі перемінювалися на стрункі смереки потріскали скали. Життя і його форми вічно змінюються, вічно пливають за руслом часу.

Жаль за змарнованим життям торгнув Штолу за серце. Раз у житті зідхнув важко. І тоді власне сталося щось надзвичайне. З під його заграатованого віконця хтось виразно прошепотів.

— Будь готовий на той день, коли трембіта загірської заграє. Будь готовий!

Метнув Штола собою, щоби бачити хто говорить. Нікого не бачив. Лише почув як трава та хабаззя зашелескотіло, так якби миш перебігла. Довгу хвилину стояв і наслухував. Крім перемучених кроків стійкового нічого не було чути. Один проходжувався під дверми, другий побіч віконця. На небі погасали одна за одною зорі. Перші вістуні надходячого сонця гори перелітали, ніч прогонювали.

В душі Штоли розцвітала радість. Серце билось жвавіще з утіхи, сміялося, танцювало. Чорні хлопці не забули за свого ватажка? Вони свою повинність памятають. Недаром же він їх пробував вогнем, як до товариства приймав. Як треба буде, то і в воду і в огонь скочуть.

Від того часу Штола дуже мало спав. Днями й ночами загірської гри наслухував. Кусником борсукового сала, що мав коло себе, вимащував руки та пробував стягнути окови. Довго мучився, аж дійшов до того, що міг обі руки з оковів звільнити й назад їх вбирати. З ногами ця штука не вдавалася. Тому він пробував іншої. Перетирив кільця в руках. Важка це була праця. Треба було терти кільце до кільця так довго, аж залізо зітреть-

ся й пустить. За кілька днів кільці тільки що трималися. Вже було можна руками їх зломити.

Тимчасом слідство добігало до кінця. Хоч як справно Штола затупував його, хоч завжди новими видумками затемнював його хід, мандаторові було вже досить. В переповнених катушах не було ніодного вільного місця. В кожній казні було людей як оселедців у бочці. Тільки до тої де Штола сидів, нікого не давали. Тимбільше вдоволений був з цього Штола, що ніхто й не думав про те, що він може якнебудь з катуші втекти.

Дні волілися черепашиною ходою. Мандатор уже не переслухував Штоли. Ось, ось і вирок прочитають, під шибеницю поведуть. Сумнів почав підкрадатися. Чи успіють опришки його визволити? Як вони до цього приготовляються? Чи вдасться Левізорчукові, те чого не докожав він, Штола? А може гасло, подане крізь віконце, це був жарт пушкаря, що був на стійці? Може просто все йому причудлося?

Такі думки бушували в голові Штоли й спокоею йому не давали. Зі страхом відчув упадок сил. Хотілося спати. Заснути каміним сном і не прокинутися, хіба аж на тамтім світі. Останнім зусиллям примушував себе не спати. Чотирнацять доба добігає кінця, відколи почув умовлене гасло. Чотирнацять довгих днів і передовгих мочей! За той цілий час спав він найбільше кілька годин.

Пятнадцятої ночі ледво на ногах держався. Зловився руками за ґрату у вікні, вдивлявся в пільму ночі. Надія на поміч опришків маліла з дня на день, з години на годину. Знеможене тіло відпочинку домагалось. Сили до найвищої міри напружені, розлюзнювалися, розпрягалися. В голові водопадом шуміло, думки валом товклися.

Стоячи засипляв. Шум недалекого Черемоша повільно віддалювався, зариси лісів з перед очей

зникали. Земля з під ніг утікала. Руки й ноги тратили чуття, деревіли. Важка, наче олов'яна голова, склонювалася чимраз до землі, аж чолом до грат оперла. Нараз, що це? Хтось доторкнувся його руки. Тихим голосом шептав!....

— Завтра.. Завтра загірської слухай!....

І знову майже нечуткий шелест. Жвавіще заграла кров у жилах Штоли. Приплив надії розбурхав його тіло за одну мить. Завтра він вирветься на волю, грудьми припаде до землі та обійме її як найдорожчу коханку. Завтра с'як, чи так, а буде свобідний. Не зможуть визволити опришки його з катуші, то він сам кинеється на пушкарів і смерть його визволить. Ще на стільки сил у руках має, що двоє, трьох, на тамтой світ забере. А тепер міг лягати спати та відпочивати.

На дворі сірів ранок. Ранішній холод протискався в мале загразоване віконце. Десь у корчах прокинувся воробець. У лісі закувала зазуля.

— Куку! Куку! Куку!...

І знову.

— Кук! Кук! Кук!

А по хвилі.

Кукуку! Кукуку! Кук!

Усміхнувся Штола. Пізнав ту зазулю. Це Дубей подавав гасло, що підготівка скінчена. Чорні хлопці на своїх місцях, тільки приказу чекають.

— Хоч як хитрий Дубей, а мене не перехитривби — думав Штола. Адже тепер зазулі так не кувають. Так перекликаються зазулі тоді, коли з любовців летить одна за другою, коли переганяються. Звичайно буває, що в гарячий день, або теплу місячну ніч. Як би між пушкарями хоч один був тямущий, він зараз зрозумів би, що це не зазуля кувала. Бо приспішене кукання на останок, це виразний заклик, щоби готуватися до втечі. Та на

щастя пушкарі на цім не визнаються. Для них і Дубей зазулюю буде... Тільки зазулюю....

XIII. Загірська.

„Там на горі дві трембіті загірської грали...“
(З гуцульської співанки).

Мандатор ніколи ще не був такий лютий як сьогодні. Все сьогодні ішло йому як з Петрового дня. Всупереч волі, всупереч розумові. Допити спільників Штоли не доводило до пуття. Заклиналися, божилися, переконували, свідків наводили, що ніколи й нічого спільного зі Штолою не мали. Юріштанове останнє огниво перестало язика розв'язувати. Докази свідків оправдували обвинувачених.

— Або невинні, або до лиха, населення в цілості солідаризується з опришками — бурмотів сердито. Ось берім такого Угринця. Штола зізнав, що велику частину награвованого віддавав Угринцеві, а той перепродував. А тимчасом цей розбишака покликуються на свідків, що це неправда, що він Штоли не знає і так далі і так далі. Те саме з Панкевичуком, Кіриком, Микундасом та іншими.

— Пане мандаторе! — завважив юстиціяр Антульський, а може це лише викрут Штоли? Може ці люди й невинні нічого?

— Як ви сказали, пане юстиціяр, невинні?

— Здається мені, що невинні. Але з цього не виходить, щоби їх зараз звільнювати. Не пошкодить, як у катусі відпочинуть. Респекту і виховання наберуться. Щодо спільників, то мені здається, що вони на волі гуляють, тільки до часу притаїлися.

Мандатор зморщив чоло, підпер рукою бороду. Обдумав перебіг слідства, шукав ниточки, за яку мігби вчепитися і повернути дослід у другий

бік. Повільно й рішучо укладав плян поступовання. За той час Антульський перекидав акти й бубонів.

— Так, так. Вони собі по зелених полонинках брикають...

Тільки що мандатор хотів щось сказати, як двері відчинилися. До канцелярії ввійшов задиханий Юріштан.

— Пане мандаторе! Пане мандаторе, опришки! Опришки під Буківцем на Вірмен напали...

— Хто? Що? Як напали? — ревнув мандатор.

— Як був на Вигоді. А дорогою конем надлетів Штефлюків хлопець і дав знати, що опришки напали на Вірмен, що йшли з ярмарку зза Гори. Двох Вірмен, що боронилися, забили, решта потрабовані.

— Ти кажи, де поділися опришки! Де вони?

— Розложилися табором на Буківці...

Мандатор потер чоло рукою.

— То хіба якісь чужі опришки! Не знаєш часом, хто ватажко?

— Здається Ажтось Левізорчук...

— Здається, здається. У тебе всьо здається. Кілько їх?

— Може десять...

— То зараз бери п'ятнадцять пушкарів, а по дорозі в Ясенові ровту і виловити мені ту голову!

Юріштан вийшов. А мандатор, ніби загадку якусь розв'язав, звернувся до Антульського.

— Так, ви маєте рацію. Ось вони, правдиві спільники Штоли. На купців нападають! Ех візьмуся до того Штоли йнакше. Або буде співати як канарок усе, що знає, або на смерть закатую. Я його навчу правду говорити! І як мені погано цей день зійшов! Ось сонце вже за гори ховається, а я ще й половини роботи не зробив. Але що це? Чи мені здається, чи хтось там на подвіррі голосить?

Виглянули крізь вікно. На подвіррі якась жінка

пушкарям з рук виривалася та голосно кричала.

— Пустіть, людоїди! До пана мандатора пустіть! Ви всі опришки однакові. Пустіть мене, пустіть!

— Що там за крики й галас? Веди бабу сюди! Чому її стримуєш, худобино ти одна? — за-репетував мандатор крізь вікно.

Два пушкарі зараз ввели її. Була це середних літ молодиця. З голосним плачем впала мандаторові до ніг.

— Пане наш милостивий! Королю наш сла-вний! Борони мене від напасти поганої, від розбою опришківського! Я кажу, пускай мене до пана мандатора, бо мене опришки знівечили, а він, слід за ним пропавби, стусом бабу попід ребра гатить. Що я кому бідна, нещаслива, винна? За що мене так споневажувати?

— Що за опришки? Які опришки? Говори, бабо, на розум! А ти чого сторчиш тут один з одним? Марш за двері! Говори, бабо, чого хочеш?

Пушкарі мигом зникли. А молодиця, похли-пуючи, почала говорити.

— Я прошу панської ласки сестра ватамана Дуні з Дідушкової Річки. Опришки на нас напали і зрабували. Брата, бартками порубали, на смерть посікли. А я ледви з життям втікла дати вам знати. Змилосердіться, ратуйте нас!

— Кілько їх було:

— Десять або й більше. Я так перестрашилася, що й не в думці було їх рахувати. Може було й більше як десять... Ой, пане наш милосерний, що тепер буде, де я подінуся?

— Тихо бабо! Не голоси! Не знаєш, де вони поділися? Куди повтікали?

— Та на що їм втікати, як ніхто нічого не каже. В корщі на Дубовій пють та забавляються. Там такі стріли та крики, що ліси колгуться. Якийсь

чоловік розказував, що будуть хати палити. На Шкиндю збираються напасти. А по дорозі я стрінула двох пушкарів та кажу: йдіть скорше, бо опришки Річку рабують! А вони відповідають: йди ти сама, ми без розказу пана мандатора нічого не робимо. Так пішли, сміючися...

— Буде буде! Сливка! Сливку мені поклич! — крикнув на писарчука, що за столом сидів та нігті обгризав.

— За хвилину ввійшов Сливка.

— Ти де пропадаєш? — визвірився. Бери допомочи Боргу з п'ятнадцяти пушкарями. По дорозі збереш всіх пушкарів, яких стрінеш і зараз вали до Красноілі на Дубову.

— Дубова не на Красноілі, а в Дідушківій Річці — осмілився поправити Сливка.

— Дурень, ідіота! То все одно. То, що в тебе Дідушкова Річка, то в мене все Красноіля. Розумів? Обложиш ровтою плай жабівський. Щоби ані один не пересмикнувся. Друга нехай засяде дорогу в плай на Скупову, в Білу й Чорну Річку. На Дубовій заскочиш опришків, то може знайдеш там Іванонька, який тебе так боїться, як вовк барана. Та зятям собі! Без опришків, мені й на очі не покажеться. Пішов! А ти, бабо, йди собі до дому.

Як вийшли, говорив наче сам до себе!

— І як це собі пояснити? Під Буківцем опришків десять, на Дубовій також десять. Це хіба дві якісь більші ватаги, чи що. Адже ні Довбуш, ні Штола, більше як дванацять ніколи не збирав. Звідки їх тільки нараз узялося?

Антульський здвигнув раменами.

— Не знаю, пане мандаторе, що й казати. Думаю однак, що в першій і в другій випадку сильно переборщено. Відома річ, що переляканий бачить там десять, де стоїть один.

— Це правда. Ця баба була така перелякана,

що могла й сотню їх бачити. Одначе це все мене ні трохи не тішить. Опришки знову голову підносять. І то тоді, коли їх правдива голова в мене в катуші сидить. Поганий знак.

— Поганий! — згодився Антульський.

— Взагалі цілий день якось воно не до ладу йде. Зовсім поганий день.

Справді день, що добігав кінця, був для мандатора до останку поганий. Бо тільки Сливка відійшов з пушкарями, як донесли мандаторові, що в Ростоках опришки коршму грабують. Донесли, що й там було около десять опришків. Вислав туди Спиндзу з останками пушкарів, які були під руками. А разом з вечором дали знати, що опришки в Ясенові напали на дім Штефлюка. Мандатор був такий розлючений, що найвідважніші пушкарі ховалися. Випадково під руку навинувся йому старший пушкар з Голов Красійчук.

— Красію! Красію! Ходи сюди! Зараз у тій хвилині збери, де лише є який пушкар і що кінь вискочить, жени до Ясенова. Там опришки на Штефлюка напали. Горлом відповідаеш, як опришків не приведеш.

— Пане мандаторе! Пушкарів нема. Все що було, пішло вже в погоню. Лишилося ще може з десять разом зі стійковими.

— Бери їх! Двох пушкарів лишити на стійках коло вязнів, а решта всі нехай ідуть. Раз, два! Тільки не багато роздумуй. Видиш, що ціля сотня опришків нас окружує!

Красійчук відійшов.

— Як цеї ночі пушкарі не видовлять опришків, то завтра стягну військо. Не можу й не смію допустити до загального розруху, до бунту, до повстання. І що за чортівський плян задумали опришки? Довкола самі напади, грабунки! Що за прикрий день!...

— Не моя річ, пане мандаторе, звертати вам увагу, що треба робити, але міркую, що не слід булоби всіх пушкарів розсилати. Адже, якби тепер яка невелика ватага на нас тут напала. То що тоді? Що ми зробили б?

Мандатор видивився на Антульського. Аж позеленів з переляку.

— Я... я... пане юстиціяр, буду битися з ними до останку...

— Я не сумніваюся, що так булоби. Але, що зроблять наші пані? Чи вони также підуть за вашим приміром? А в тім моя річ не битися з опришками, а судити їх.

Мандатор ще більше збентежився.

— Будьте спокійні, пане юстиціяр. Успокойтеся. Вправді ситуація вельми прикра, одначе не мусить бути ще так зле, як ви думаете. А вкінці перший відділ пушкарів, що вернеться з погоні, я затримаю тут на місці й не пушу, хочби там цей ночі опришки вирізали всіх довкола.

Антульський нічого не відповів. А мандатор ходив схвильований по кімнаті та заєдно бурмотів.

— Побачимо, побачимо... Може так зле не є... Може...

Тимчасом темна, непроглядна ніч загортала гори й ліси в свої обійми. Ніодно світельце на землі не блимало. Тільки бистрий Черемош шумів безперестанно, грізними хвилями буковинський беріг змивав. Перевтома оланувала землю, звірят і людей. Гамір життя давно затих, замовк. Здавалося, що природа заніміла, заснула мертвецьким сном. Тільки Черемош не спав...

З пільми якась непевність торгає серцем, сподівання чогось загрозливого, незрозумілого не дає спокою. На дні душі перед несподіваними подіями супокій розбурхує, з рівноваги виводить. Хвилини лияво проминають, черепахою сунуться. Лиш

серце чомусь то сильніше стукотить, приспіненим темпом удари вибиває.

З нічної п'явки гострим, як бритва, тоном, прорізався голос трембіти. Хтось недалеко загірської грав. Мандатор наче зі сну збудився.

— Помер хтось, чи що? Чому тепер у ночі трембіта грає? Мені здається, що при помершому вони іншу мелодію грають...

— Мабуть пушкарі скликуються. Може Юріштан, або Красійчук своїм гасло подає. До збірки кличе...

Але ще не встиг докінчити свою думку Антульський, як ясна луна вдарила в вікно. Ліворуч огненим стовп прорізував п'явку.

— Горить! Горить! — закричав хтось знадвору. — Фервальтерія горить!

Метнувся мандатор, за ним Антульський.

— Гей, за мною, пушкарі! Фервальтерія горить! Рагуйте паню! Горить! Горить!

Дім, де мешкав з родиною мандатор, горів. З усіх сторін полум'я лизало стіни на дах захоплювалося. Навколо будинку бігали людські тіні й гасили. А трембіта заливалася тонами легкої загірської полонинки.

Штола, як тільки почув перші звуки загірської гри, позсував з рук залізні окови. Потім звільнив також свої ноги. На подвір'ї було чути тупіт, крик та далекий гамір. За деякий час гамір віддалився. Штола заперся ногами до стіни й торгнув руками ґрати. Залізо було глибоко впущене в мур, але за кожним разом подавалося. По кількомінутовій торганні ґрати пустили. Але віконце було дуже мале. Кризь нього міг протиснутися хіба десятилітній хлопчина. Штола оглянув залізні штаби ґрат і підступив до дверей. Сяк-так був озброєний. Пробував залізний прут всунути між двері і одвірок. Та нараз якийсь лускіт прогомів. Ватажок оприш-

ків причаївся коло дверей. Здавалося йому, що пушкарі з опришками зводять бійку на входових дверях. За хвилину щось важке гупнуло до землі. І знову спокій.

Якісь поспішні кроки. Важкі, сильні удари в двері заставили Штолу відскочити. Опришки розрубували двері. За кілька хвилин вихід з катуші був вільний. Не помогли їй залізна бляха, якою двері були оббиті.

— Виходи, ватажку на вільний світ! — закликав Іванонько.

Штола пропхався крізь прорубаний отвір. Перед ним стояло чотирьох опришків. Іванонько, Куділь і ще двох загірських.

— Здорові, браття!

— Здоров, пане ватажку! Спішімся, щоби пушкарі не заскочили! — відповіли.

— При вході лишили кого?

— Двох загірських. Бери ось бартку й пістолети та ходім.

— А решта нехай у катуші гние? Ей, браття, так не йде. За мною всі!

Перебіг кілька кроків і показав на двері.

— Рубай!

Дві сокири лупали двері. Штола другі показав.

— А ви два, тут!

За миг розрубали двері.

— Гей, хлопці мої! На волю виходіть! А ті решта, нехай також ідуть, як хочуть! Розбивайте катуш! Руйнуйте до основ! А ти, Іваноньку, ходи зі мною.

Вихопилися з підземних льохів на верх. Штола до камцелярії вбіг.

— Всі папері й книжки скидай на купу! Та креси вогню! Підпалити ті протоколи!

Іванонько черкнув кресалом раз і суха губка закурилася. Приклав до неї насмолену тріску. Кілька

разів подув і тріска занялася полум'ям. Засунув її між папері.

— Розсунь папері на всі кути, щоби ліпше горіли! Смоли докинь, або лою, як маеш! Так... Добре! А тепер ходім!

Вязні розбігалися на всі чотири сторони світа. А опришки барткою до бартки перетинали одні другим ланци на руках. Світла не потребували, бо луна пожеару достаточо присвічувала. Ті, що визволилися з оков, узброювали себе як могли. Надійшов Штола.

— Де Антось?

— Левізорчук пушкарів відтягає, та притримує.

— А Дубей?

— Фервальтерію помагає гасити. Паню мандаторку ратує.

— Що такого?

— Він знайшов у Кохані чорну ропу. Набрав її в коновки і тепер зливає ропою стіни. А ті дурні думають, що він водою гасить.

— А та репа горить? — запитав загірський Угрин.

— Горить, так як і смола.

— З катушів усі повиходили?

— Усі, пане ватажку. Лиш Вугринець з Кіриком лишився. Кажуть, що їх звільнити може лиш Юриштан, або мандатор. Штола їм не до розказу.

Голосний регіт опришків покотився гомоном. На дорозі задуднів конем якийсь їздець.

— Хто йде?

— Загірський!

— Проходи!

З коня зіскочив Левізорчук. Підійшов до Штола і та кинувся в обійми.

— Поздоровляю тебе з волею, пане ватажку! Чи вже тут, по всьому? Мусимо зараз відходити, бо Юриштан з пушкарями й ровтою вертається.

— Де він може бути тепер?

— На Вигоді. Зараз буде тут. Луна вогню далеко сягає.

— То йдемо, Іваноньку! Скоч Дубеєві сказати, що ми пішли. Ну браття! В добрий час! Пі—і—іш—ли!...

По дорозі розказував Левізорчук Штолі.

— Завтра мандатор напевно здуріє. Бо подумай собі тільки. Юріштанові дали знати, що опришки на Вірмен під Буківцем напали. Той збирає пушкарів, ровту й валить на Буковець. А там ані Вірмен, ані опришків... Потім кривий Сливка збирає ровту та жене в Дідушкову Річку. Обсаджує плаї, окружує коршму на Дубовій. Входить до коршми, а там Жид борухи править, а п'яний Петрусан викрикує та виревкує. Побіг до Дуні. Той дужий та здоров, нічого не бракує. В Ростоках також нічого не було. А в Штефлюка коло хати правда, я вистрілив кілька разів, та зморскотів барткою по плотах. Але це не можна рахувати за напад. Мандатор порозсилав на всі сторони пушкарів, а тимчасом Дубей будинок запалив. Він побіг ратувати майно, а тимчасом хлопці тебе виратували. Цим разом удався нам плян виконати на цілій лінії.

— Кілько ж вас було на Буківці, в Ростоках, Дідушковій Річці, в Ясенові?

— Ти думав кілько? Чотирьох. Ми ніяких нападів не робили. Тільки повисилали до мандатора своїх довірених післанців, а потім декілька разів стрілили та гвавт зробили. Тай далі на друге місце, це саме повторювати... А ці загірські хлопці, то мені вдалися. Як би ти чув, як оден з них уміє плакати та заводити по вірменськи. Ти присягби, що десять опришків одного Вірменина живцем ріжуть. Не дурно і хлопець Штефлюків, гвавтуючи, на кони в один мах утікав.

Так розмовляючи, пронирали в п'ятьму. Оприш-

ківськими стежками йшли в Чорногорю. За ними навздогін грали трембіти. Веселими, рвучкими тонами переливалася їх гра. Бадьорим закликотився їх голос лісами, відбивався розлогими плямами і завмирав на бистрих водах, далеких полонинах.

Гей, сини Чорногори! Вільні, свободні, як орли! Здіймайте в гору міцні крила. Горде чоло сонцеві в привіт. Нехай сталь ударить у сталь! Нехай сипне іскрами вогню! Нехай запалають вогні там, де правда вмерла. Насильства хлам, що душу нам сотає, нехай пропаде й ніколи не вертається...

Так грали трембіти.....

Кінець.

Гуцульська пісня про Сава Чалого.

Іде Сава дорогою, кінь си потикає,
 А пан Сава молоденький з коника злізає.
 — А не злізай, пане Саво, дорога щіслива,
 Ідь до дому, твоя жона сина породила.

Привів Сава коня свого до нової стайні,
 Та сів собі коло стола та пише писане.
 Та сів собі коло стола, та писане пише,
 А Савиха молоденька дитину колише.

— Іди ко, ти годен, хлопче та внеси горівки,
 Най си напю за здорове до своєї жінки.
 А піди ко, годен хлопче та принеси пива,
 Най си напю за здоровле до свого сина.

А йик пішов годен хлопец, не дійшов півниці,
 Гайдамаки наскакали вікном до світлиці.
 А помайбі! — Подай здоров! — Йик си, Саво, масн?
 Прийшли до ті гарні гості, чим їх привитаеш?
 Привитав би вином, пивом, не схочете пити,
 Давав би вам срібла, злата, не схочете взяти.
 Давав би вам срібла, злата, не схочете брати,
 Ходім ко ми у хороми, будем сі рубати.

А уфатив та паж Сава за ясні мечі,
 А вни його та на списи попід білі плечі.
 Уфативси та паж Сава та ясної зброї,
 А вни його та на списи попід плечі д горі.
 А де твої, пане Саво та білі дукати,
 Що набравес, нашахрував у кождській хаті?
 А де твої, пане Саво, воли голубії?
 Чи не в місті Берестечку? Чи не в Отинії?
 А де свої, пане Саво, мальовані брики?
 Чи не в місті Берестечку полотном накриті?...

Читайте дальший випуск

Найкращих Оповідань Самоосвіти

Від 1. жовтня 1938 „Самоосвіта“ наново видає дальший свій відділ

„Найкращих Оповідань Самоосвіти“

Цей відділ „Найкращих Оповідань“ містить оповідання з давньої княжої історії України, оповідання з козацьких часів та з часів Великого Зриву. Крім того буде містити оповідання зі сучасного життя. Вкінці у цім відділі будуть оповідання та описи подорожей у далекі краї з вічним літом, або вічною зимою і оповідання фантастичні. Читати їх буде з цікавістю кожний старий та молодий у читальні, кооперативі, на вечерницях, на товариських сходинах і в родині.

Найкращі Оповідання

виходять по одній книжці щомісяця починаючи від 1. жовтня 1938 р.

Передплата

за 12 книжок (по одній книжці щомісячно, виносить 2·60 зл.
за 6 книжок коштує 1·35 „

Передплатіть самі негайно та приєднайте знайомих! Знаєте добре, що Самоосвіта завсіди дає найкращу книжку!

На бажання Самоосвіти висилає безплатно каталог своїх видань.

АДРЕСА: Самоосвіта, Львів, вул. Міцкевича 7.

Число розрах. переказу 123. На переказі зазначити

„НАЙКРАЩІ ОПОВІДАННЯ“.

14. VII. 1939

Należytość pocztową opłacono gzyzałtem.
Почтове оплачено гуртом.

Курення дає тому
насолоду, хто курить
У ПАПЕРЦЯХ І ТУТКАХ
„КАЛИНИ“

Всі свідомі Українці купують рідні вироби!

Цикорія „ЛУНА“
і підмішка кави „Пражінь“

це також вироби укр. кооп. фабрики

„Суспільний Промисл“

Львів, 24. Жовнівська 188, тел. 242-97.

Редактор: Др. Матвій Стахів.
Видає: „Український Робітничий Дім —

Wydawca: „Український Робітничий Дім —
кооп. з обм. widp. we Lwow

Redaktor: Dr. Matwij Stachiw.
Adres: „Samooświata“, Lwów, Mickiewicza

Drukarnia E. Szpilki w Jaw

Biblioteka Narodowa
Warszawa

30001017828015